

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

יחידת לימוד אחת לכיתה י"א או לכיתה י"ב
לנבחנים המשלימים ל-5 יח"ל

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה:

בשאלון זה שלושה נושאים, מהם עליך לענות על שני נושאים בלבד, ובכל נושא יש לענות על שתי שאלות בלבד.

סך הכול עליך לענות על ארבע שאלות במבחן (לכל שאלה – 25 נקודות).

נושא א: דמויות מופת

נושא ב: "ארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק"

נושא ג: פרשנות רש"י ורמב"ן

סך הכול לארבע שאלות משני נושאים – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

ד. הוראות מיוחדות: — קרא בעיון את הוראות הבחירה, וענה על פי ההוראות.

— אין לצרף שאלות מנושאים שונים שלא לפי ההוראות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמוחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

בשאלון זה שלושה נושאים. עליך לבחור בשני נושאים,
ובכל אחד מהם לענות על שתי שאלות.
סך הכול עליך לענות על ארבע שאלות במבחן.

נושא א — דמויות מופת (לכל שאלה — 25 נקודות)

1. אסתר

א. (1) "וַתַּחֲלֹחַל הַמֶּלֶכָה מֵאֵד" (פרק ד', פסוק ד').

עיין בפסוקים א'-ד'.

מה אפשר ללמוד מכינויה של אסתר בפסוק זה על מעמדה של אסתר בעיני עצמה,

בשלב זה של ההתרחשות בסיפור המגילה?

(2) הסבר בלשוןך שניים מן הטיעונים שבדברי מרדכי לאסתר.

(9 נקודות)

ב. "וְצוּמוֹ עָלַי וְאֶל תֹּאכְלוּ וְאֶל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים" (פרק ד', פסוק ט"ז).

(1) לפי המדרש, מה היה הקושי בנוגע למועד של ימי הצום שביקשה אסתר?

(2) לפי המדרש, מה הייתה התשובה של אסתר על קושי זה?

(8 נקודות)

ג. "שלחה להם אסתר לחכמים: קבעוני לדורות. שלחו לה: קנאה את מעוררת עלינו לבין

האומות."

(תלמוד בבלי, מסכת מגילה, דף ז' ע"א)

"וַתִּכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָה" (פרק ט', פסוק כ"ט).

מלבי"ם: "... אסתר רצתה שהמגילה הזאת תישאר בין הכתובים ועמדה על זה מחלוקת בין

החכמים כי אסור להוסיף על כתבי הקודש".

(1) הסבר את הבקשה של אסתר מן החכמים.

(2) הסבר את הסיבה לסירוב של החכמים לבקשת אסתר, לפי התלמוד, ואת הסיבה

לסירוב, לפי פירוש מלבי"ם.

(8 נקודות)

2. גדעון

עיין בשופטים, פרק ז'.

א. "מִי יֵרָא וְחָרַד יִשָּׁב וְיִצְפֹּר מִהֵר הַגִּלְעָד" (פסוק ג').

(1) הסבר מדוע ציווה ה' על גדעון להשיב את היראים, אף שהמלחמה הייתה מלחמת מצווה.

(2) על פי פסוק ד', מה הייתה מטרת "מבחן המלקקים", ומה נועד מבחן זה לבחון? כתוב שני הסברים.

(9 נקודות)

ב. עיין בפסוקים ט"ו-כ"ג.

ציין שני תכסיסים שנקט גדעון בשלב הראשון של המלחמה.

הסבר מה הייתה תרומתו של כל אחד מן התכסיסים האלה למלחמה. (8 נקודות)

ג. (1) מה משותף לכתוב בשופטים, פרק ז', פסוקים ט'-ט"ו ולכתוב ביהושע, פרק ב', פסוקים ט'-י"א?

(2) עיין בשמואל א, פרק י"ד, פסוקים ו'-ט"ו.

ציין שתי נקודות דמיון בין התנהגותו של גדעון בלכתו למחנה מדן (שופטים, פרק ז',

פסוקים ט'-ט"ז) ובין התנהגותו של יונתן בן שאול בלכתו למחנה פלשתים.

(8 נקודות)

3. אלישע

עיין במלכים ב, פרק ב', פסוקים י"ט-כ"ה.

א. (1) בפסוקים אלה יש שני סיפורים על אלישע. הסבר את הקשר האפשרי בין שני הסיפורים.

(2) "וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲלֵה קָרַח עֲלֵה קָרַח" (פסוק כ"ג).

בדברים אלה הטילו הנערים ספק בכושרי הנבואה של אלישע לעומת כישוריו של אליהו.

הסבר קביעה זו, לפי פירוש שלמדת.

(9 נקודות)

ב. (1) אברבנאל: "ומי האיש הירא ורך הלבב שייתן אל לבו דברי הילדים אשר אין בהם כל מום,

אף שיהיו דברי חירופין? [...] והנביאים תמיד היו מן העלובים, והיו מכים אותם על

הלחי, שומעים חרפתם ואינם משיבים".

לפי אברבנאל, מה הם שני הקשיים שהתגובה של אלישע מעוררת?

(2) לפי פירוש שלמדת, הסבר מי היה אחראי למותם של הנערים.

(8 נקודות)

ג. הבא דוגמה נוספת מסיפורי אלישע לנס שבאמצעותו הביא אלישע לשינוי התנהגות או

לשינוי תודעה של אדם אחר.

כתוב מה היה הנס ותאר את השפעתו.

(8 נקודות)

נושא ב — "ארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק" (לכל שאלה — 25 נקודות)

4. הושע

א. (1) על פי פירוש שלמדת, הסבר מה סימל הציווי להושע לקחת לו אשת זנונים לאישה.

(2) הבא דוגמה נוספת לנביא שהצטוו להוכיח את העם באמצעות מעשה שהוא עשה

בחייו האישיים. כתוב מי היה הנביא ומה היה המעשה.

(9 נקודות)

ב. עיין בפרק א', פסוקים ד'-ה'.

(1) "וּפָקַדְתִּי אֶת דְּמֵי יִזְרְעֶאל עַל בֵּית יְהוּא" (פסוק ד').

הסבר דברים אלה, לפי פירוש שלמדת.

(2) לפי פירוש שלמדת, איזו שאלה מעוררת הסמיכות בין פרק א' ובין פסוקים א'-ג'

בפרק ב', וכיצד אפשר לענות על השאלה?

(8 נקודות)

ג. מלבי"ם (לפרק ב', פסוק ב'): "כי גדול יום יזרעאל - [...]" שייקרא בשם יזרעאל מעניין זריעה,

שהגלות יהיה דומה כזורע גרעיני תבואה בעומק האדמה ונדמה לו שהגרעינים נרקבו ונבלו ואחר כך

יציצו ויצמחו ויוציאו פרי תבואה כפלי כפליים, כן יציצו מן הגולים שנורעו בארצות שְׁבָיִם עִם רב".

הסבר באמצעות הדימוי של מלבי"ם את תהליך הגלות והגאולה.

(8 נקודות)

5. עמוס

א. עיין בפרק ז', פסוקים ז'-י"א.

(1) במה האשים אמציה כוהן בית-אל את עמוס הנביא?

(2) ציין אחד מן ההבדלים בין דברי עמוס (בפסוק ט') ובין דברי אמציה (בפסוק י"א).
(9 נקודות)

ב. עיין בפרק ז', פסוקים י"ב-ט"ו.

(1) הסבר את דברי אמציה לעמוס.

(2) הסבר את התשובה של עמוס.
(8 נקודות)

ג. נבואות עמוס בפרקים א'-ב' כתובות בסגנון הדגם המספרי העולה:

"כֹּה אָמַר ה' עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי... וְעַל אַרְבָּעָה לֹא אֶשְׁיָבְנֻ."

עיין בשני המקורות שלפניך.

"תניא, רבי יוסי בר יהודה אומר: אדם עובר עברה פעם ראשונה מוחלין לו, שנייה מוחלין לו, שלישית מוחלין לו, רביעית אין מוחלין לו, שנאמר: 'כֹּה אָמַר ה' עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל אַרְבָּעָה לֹא אֶשְׁיָבְנֻ' (עמוס ב')."

(תלמוד בבלי, מסכת יומא, דף פ"ו ע"ב)

"אף על פי שעברו על שלוש עבירות חמורות, והם עבודה זרה, וגילוי עריות ושפיכות דמים, לא נתתם גזר דינם לִפְנֵי להחריב ארצם ולהגלותם על ידי מלך אשור, אלא על החמס, והוא הרביעי, ועליו הענישם על כל מה שעשו."

(רד"ק לעמוס ב', פסוק ו')

כיצד מסביר כל אחד מן המקורות האלה את דגם נבואת עמוס בפרקים א'-ב'?

(8 נקודות)

6. מיכה

א. עיין בפרק ו', פסוקים א'-ה'.

(1) "כִּי רִיב לָהּ עִם עַמּוֹ וְעִם יִשְׂרָאֵל יִתְוַכַּח" (פסוק ב').

הסבר את טענת ה' כלפי ישראל, וכתוב את החיזוק לטענה זו שיש באירועים ההיסטוריים שהנביא מזכיר.

(2) על פי פירוש שלמדת, מי הם "ההרים" ו"הגבעות", ומדוע ה' פונה אליהם? (9 נקודות)

ב. (1) עיין בפרק ו', פסוקים ו'-ח'.

— מה הם החטאים שעליהם הנביא מוכיח את העם בפסוקים ו'-ז'?

— הסבר בלשונך את דרישות הנביא מן העם בפסוק ח'.

(2) עיין במלכים ב, פרק ט"ז, פסוקים א'-ו'.

הוכח כי אחד החטאים שציינת בסעיף הקודם נעשה בימי הנביא מיכה.

(8 נקודות)

ג. "וְהִצַּנֵּעַ לָקֵת עִם אֶל־לְהִיךְ" (מיכה, פרק ו', פסוק ח').

ראב"ע (לפסוק ח'): "והצנע לכתך עם ה' לבדו, שתלך בדרכיו בתום לבב".

"הצנע לכת' - זה הוצאת המת והכנסת כלה". (תלמוד בבלי, מסכת מכות, דף כ"ד ע"א)

(1) מהו ההבדל בין הדרישה על פי ראב"ע ובין הדרישה על פי התלמוד?

(2) איזה משני הפירושים מתיישב עם דברי מיכה בתחילת פרק ו'? נמק.

(8 נקודות)

נושא ג — פרשנות רש"י ורמב"ן (לכל שאלה — 25 נקודות)

7. ערכים בפרשנות רש"י

א. הסבר מה רש"י מלמד על כוח התפילה מן המילים המודגשות בכל אחד מן הפסוקים שלפניך:

- "כִּי לֹא הִמָּטִיר ה' אֶל-לֵהִים עַל הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לַעֲבֹד אֶת הָאֱדֹמָה" (בראשית, ב', ה').
— "כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנֶּעֱר" (בראשית, כ"א, י"ז).
(9 נקודות)

ב. רש"י (לבראשית, פרק י"א, פסוק ט'): "ומשם הפיצם - [...] וכי איזה קשה: של דור הפלגה או של דור המבול? אלו לא פשטו יד בעיקר, ואלו פשטו יד בעיקר להילחם בו, ואלו נשטפו ואלו לא אבדו מן העולם?! [...] למדת ששנוי [שנוא] המחלוקת וגדול השלום".
(1) הסבר את שאלת רש"י.
(2) מהו הערך שבבסיס הפירוש של רש"י? הסבר כיצד רש"י לומד ערך זה מן הפסוקים.
(8 נקודות)

ג. עיין בשמות, פרק ד', פסוקים א'-ג'.
רש"י (לפסוק ב'): "ויהי לנחש - רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל, ותפס אומנותו של נחש".

- (1) לפי רש"י, אילו דברים שאמר משה בפסוקים אלה היו לשון הרע על ישראל?
(2) מה המשותף לפירוש זה של רש"י ולפירושים הפותחים של רש"י לחומשי התורה?
(8 נקודות)

8. השימוש של רש"י במדרשי חז"ל

- א. מדוע רש"י מביא בפירושו מדרשי חז"ל? כתוב שלוש סיבות. (9 נקודות)
- ב. עיין בפירושים של ספורנו, רשב"ם ורש"י ל**בראשית**, פרק כ"ה, פסוק כ"ז:
רשב"ם: "יודע ציד - לצוד ציד להביא".
ספורנו: "איש שדה - יודע בעבודות האדמה".
רש"י: "יודע ציד - לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו: אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות: **איש שדה** - כמשמעו, אדם בטל [...]".
- (1) — מהו ההבדל בין הפירושים של רשב"ם וספורנו לפסוק ובין פירוש רש"י לפסוק?
— מהי המגמה של רש"י בפירושו?
- (2) הבא דוגמה נוספת מפירוש אחר של רש"י המחזקת את המגמה שלו בנוגע לדמותו של עֶשָׂו.
(8 נקודות)
- ג. דתן ואבירם מוזכרים בשם רק בפרשת קרח. אולם חז"ל במדרש, ובעקבותיהם גם רש"י, ייחסו להם חטאים נוספים.
עיין ב**שמות**, פרק ב', פסוקים י"ג-י"ד ובפירוש רש"י שלפניך:
רש"י (ל**שמות**, פרק ב', פסוק י"ג): "שני אנשים עברים - דתן ואבירם, הם שהותירו מן הקֶן".
- (1) ציין שני אירועים שבהם היו מעורבים דתן ואבירם, על פי רש"י.
- (2) מהי המגמה המשותפת בפירוש זה של רש"י ובפירושו על דמותו של עֶשָׂו?
(8 נקודות)

ערכים בפרשנות רמב"ן

9. "קדָשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי" (**ויקרא**, י"ט, ב').

א. בפירושו לפסוק זה כתב רמב"ן: "והעניין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, אם כן ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזימת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות בסובאי יין בזוללי בשר למו... לפיכך בא הכתוב, אחרי שפרט האסורים שאסר אותם לגמרי, וציווה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות... ויקדש עצמו מן היין במיעוטו, כמו שקרא הכתוב (במדבר, ו', ה') הנזיר "קדוש", ויזכור הרעות הנזכרות ממנו בתורה בנח ובלוט".

(1) הסבר את ההנחיה המוסרית בדברי רמב"ן.

(2) הסבר אחת מן הדוגמאות שהביא רמב"ן להנחיה מוסרית זו.

(9 נקודות)

ב. רש"י בפירושו לפסוק זה כתב: "הוא פרושים מן העריות ומן העברה".

מי משני הפרשנים (רש"י או רמב"ן) מציב לאדם דרישה מוסרית גבוהה יותר בפירושו לפסוק זה? הסבר מדוע.

(8 נקודות)

ג. עיין בדברי רמב"ן לפרשת חטאת הנזיר בספר **במדבר**, פרק ו'.

"וטעם החטאת שיקריב הנזיר ביום מלאות ימי נזרו לא נתפרש. ועל דרך הפשט כי האיש הזה חוטא נפשו במלאות הנזירות (עם סיום נזירותו)... וראוי היה לו שיזיר **לעולם** ויעמוד כל ימיו נזיר וקדוש לא-להיו".

הסבר כיצד דברי רמב"ן אלו ממשיכים את מגמתו בפירושו למילים "קדָשִׁים תִּהְיוּ" (המובא בסעיף א). (8 נקודות)

בהצלחה!